

ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA
POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2020-02-21 Nr. TP-2

Vilnius

Posėdis įvyko 2020 m. vasario 11 d. 13 val.

Posėdžio pirmininkė Dalia Urbanavičienė.

Posėdžio sekretorė Audronė Daraškevičienė.

Dalyvavo: Etninės kultūros globos tarybos (toliau – Taryba) pirmininkė dr. Dalia Urbanavičienė, Tarybos nariai – Nijolė Balčiūnienė, Virginijus Jocys, dr. Petras Kalnius, Vaida Kasparavičienė, Kristina Kuprytė, Zita Mackevičienė, dr. Rasa Paukštytė-Šaknienė, Jonas Rudzinskas, dr. Dalia Senvaitytė, dr. Loreta Sungailienė, Gita Šapranauskaitė, Juozas Šorys, Jonas Vaiškūnas, dr. Rūta Žarskienė, svečiai – Krescencijus Stoškus (Lietuvos kultūros kongreso tarybos pirmininkas).

Kvorumas yra.

DARBOTVARKĖ:

1. Dėl Etninės kultūros forumo surengimo Kultūros kongreso 30-mečio proga;
2. Dėl Lietuvos kultūros tarybos užsakymu atliekamų Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto kokybės identifikavimo ir vertinimo paslaugų įgyvendinimo;
3. Dėl apklausos „Etninės kultūros samprata“ rezultatų ir etninės kultūros srities apibrėžimo;
4. Dėl EKG 2019 m. veiklos ataskaitos;
5. Kiti klausimai.

Kvorumas yra.

D. Urbanavičienė pristatė darbotvarkę. Darbotvarkei pritarta bendru sutarimu.

1. SVARSTYTA. Etninės kultūros forumo surengimas Kultūros kongreso 30-mečio proga.

D. Urbanavičienė pakvietė pasisakyti Lietuvos kultūros kongreso (toliau – Kongreso) tarybos pirmininką K. Stošką.

K. Stoškus pasidalino ankstesnių Lietuvos kultūros kongresų organizavimo patirtimi. Jis priminė, kad pirmajame Kongrese didžiausias dėmesys buvo skirtas būtent etninei kultūrai: etninės kultūros sekcijoje perskaityti 25 pranešimai, nė viena kita sekcija tokia didelė nebuvo. Jai vadovavo prof. N. Vėlius ir skaitė pranešimą „Etninė kultūra – Lietuvos kultūros prioritetas“. K. Stoškus pakvietė Tarybą 2020 m. pavasarį organizuoti vieną Kongreso dalį – forumą (toliau – Forumas), kuris būtų skirtas etninės kultūros lauko problemoms. Jis pasiūlė šiame Forume pagerbti pirmajame Kongrese dalyvavusius etnokultūrininkus.

D. Urbanavičienė paklausė ar Taryba sutinka organizuoti Etninės kultūros forumą Lietuvos kultūros kongrese.

Prieštaraujančių nebuvo.

D. Urbanavičienė paklausė, ar jau yra numatyta Kongreso vieta.

K. Stoškus informavo, kad jau yra susitarta su A. Mickevičiaus biblioteka. Forumas vyktų šios bibliotekos salėje balandžio gale.

D. Urbanavičienė pateikė svarstymui K. Stoškaus pasiūlytus Forumo pavadinimo variantus: 1. Etninės kultūros misija Lietuvos nacionalinės kultūros politikoje; 2. Lietuvių etninė kultūra plintančio globalizmo epochoje; 3. Lietuvių etninės kultūros išbandymai populiariosios ir profesionaliosios kultūros įtampų lauke.

G. Šapranauskaitė pasiūlė renginį pavadinti remiantis N. Vėliaus pirmajame Kongrese skaityto pranešimo pavadinimu.

J. Rudzinskas paklausė, ar Kultūros ministras pritarė Kongreso organizavimui.

K. Stoškus atsakė, kad pokalbis su Kultūros ministru dėl Kongreso organizavimo įvyko, tačiau nesuteikė vilčių. Ministras pasakė, kad KM turi savo reikalų ir kad geriau kreiptis į Prezidentą.

V. Jocys pastebėjo, kad renginį galima organizuoti kamerinio formato arba kaip gilesnę diskusiją.

D. Urbanavičienė pasiūlė sudaryti darbo grupę Forumo organizavimui, į ją įtraukti J. Rudzinską, J. Vaiškūną, D. Vyčinienę.

V. Jocys pasiūlė renginyje skirti išskirtinio dėmesio tautodailei.

D. Urbanavičienė priminė, kad šiemet sueina 20 metų EKG, ir kad to reikėtų nepamiršti metų eigoje.

NUTARTA:

1. Imtis Lietuvos kultūros kongreso renginio - forumo, skirto etninės kultūros klausimams - organizavimo;
2. Forumo pavadinime panaudoti N. Vėliaus pirmajame Lietuvos kultūros kongrese skaityto pranešimo pavadinimą;

3. Sudaryti forumo organizavimo grupę; į ją įtraukti D. Urbanavičienę, J. Rudzinską, J. Vaiškūną, D. Vyčinienę;

4. Forumą surengti A. Mickevičiaus bibliotekoje balandžio gale.

2. SVARSTYTA. Lietuvos kultūros tarybos (toliau – LKT) užsakymu atliekamų Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto kokybės identifikavimo ir vertinimo paslaugų įgyvendinimas.

D. Urbanavičienė pristatė su LKT suderintą Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto kokybės identifikavimo ir vertinimo paslaugų detalų veiklos planą (pridedamas), siūlydama kovo 10 d. EKGK posėdyje aptarti šio plano veiklas ir jų įgyvendinimą.

NUTARTA. Pritarti, kad Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto kokybės identifikavimo ir vertinimo paslaugų plano veiklos ir jų įgyvendinimas būtų aptartos EKGK posėdžiuose.

3. SVARSTYTA. Apklausos „Etninės kultūros samprata“ rezultatų aptarimas ir etninės kultūros srities apibrėžimas.

D. Urbanavičienė paklausė, ar verta diskutuoti dėl etninės kultūros termino įstatyme keitimo.

J. Rudzinskas pastebėjo, kad tokio klausimo nereikėtų net kelti.

P. Kalnius teigė, kad jis tik konstatuoja, kad šis terminas buvo pasirinktas ir apibrėžtas nesėkmingai, nes tame apibrėžime aiškinama, kas ir kada kūrė etninę kultūrą, bet iš to apibrėžimo nėra aišku, kas yra etninė kultūra. Bet kartu pripažino, kad jį keisti nėra EKGK kompetencija.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad terminą pasirenkant dalyvavo mokslininkai etnologai, pavyzdžiui, prof. dr. A. Vyšniauskaitė, dr. V. Milius.

P. Kalnius atkreipė dėmesį, kad su A. Vyšniauskaite jis daug metų dirbo vienoje programoje, todėl reikia pripažinti jos nuopelnus šeimos papročių tyrinėjimo srityje, bet ir ji pati jam sakydavo, kad teoriniai, su etniškumu susiję klausimai, jai buvo svetimi, neįdomūs ir ji į juos nesigilino. A. Vyšniauskaitė sutikdavo su viskuo, ką jai pakišdavo pasirašyti Kondratienė.

L. Sungailienės manymu, šis klausimas turėtų būti sprendžiamas mokslininkų konferencijoje, o ne EKGK posėdyje. Dabartiniame etape atlikta apklausa buvo pakankamai rezultatyvus darbas, kuris padės spręsti finansuotųjų projektų atrinkimo problemą.

Bendru sutarimu nutarta, kad šiuo metu Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatyme (toliau – Įstatymas) įtvirtinto termino „etninė kultūra“ EKGK kvestionuoti nesiima.

D. Urbanavičienė pristatė lentelę, kurioje etninės kultūros samprata Įstatyme lyginama su tradicinės kultūros samprata UNESCO dokumentuose. Jos pastebėjimu, abi sampratos yra panašios,

bet yra esminis skirtumas: Įstatyme etninės kultūros apibrėžime akcentuojama tauta, o UNESCO dokumentuose tradicinės kultūros apibrėžimuose - bendruomenė. Plačioje tarptautinėje erdvėje plinta suvokimas, kad tradicinė kultūra susiformuoja ne būtinai tautoje, į tradicijos sampratą patenka hobiai, ji taikoma profesionaliosios kultūros apraiškoms.

P. Kalnius pastebėjo, kad UNESCO netapatina tradicinės kultūros su etnine kultūra.

D. Urbanavičienė akcentavo, kad remiantis Įstatymu, etninės kultūros pagrindas yra tradicinė kultūra.

V. Jocys pasiūlė nepamesti pagrindinės Įstatyme įtvirtintos minties - etninė kultūra yra nacionalinės kultūros pagrindas. Kitų kultūrų tikslas nėra kurti nacionalinę valstybę.

P. Kalnius atkreipė dėmesį, kad etninė kultūra iš esmės yra tautinė kultūra.

R. Paukštytė-Šaknienė paklausė, ar kalbama apie lietuvių, ar apie Lietuvos kultūrą?

D. Urbanavičienė atsakė, kad Lietuvoje egzistuoja ne tik lietuvių, bet ir lenkų, rusų etninės kultūros, jų visuma sudaro Lietuvos etninę kultūrą, o lietuvių etninė kultūra yra nacionalinės kultūros pagrindas. Ji pasiūlė aptarti etninės kultūros formų sąrašą, pastebėdama, kad šis sąrašas anketoje „Etninės kultūros samprata“ buvo parengtas remiantis N. Vėliaus siūlymais.

D. Senvaitytė, kalbėdama apie tai, kas sudaro etninę kultūrą, pasiūlė remtis VDU parengta šiuolaikinio folkloro klasifikacija.

D. Urbanavičienės nuomone, ši klasifikacija šiuo atveju yra per plati, nes apima įvairius valstybės formavimosi aspektus ir t.t.

Aptariant pirmąją išskirtą etninės kultūros formą „papročiai, šventės, apeigos“, D. Senvaitytė pasiūlė išbraukti papročius, nes jie įeina ne tik į švenčių ir apeigų apibrėžimą, bet ir į visas kitas etninės kultūros sritis (t.y. papročiai siejasi ne tik su šventėmis).

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad šiam punktui priskirtos paprotinės šokių vakaronės netelpa į švenčių ir apeigų rėmus.

D. Senvaitytė ir L. Sungailienė pasiūlė nacionalines augalų ir gyvūnų veisles priskirti prie ūkinės veiklos. ŽŪM klasifikacijoje jos priskiriamos būtent prie ūkinės veiklos.

D. Urbanavičienė priminė, kad būtent veislės Tautinio paveldo produktų klasifikacijoje taip pat yra atskira produktų rūšis.

G. Šapranauskaitės nuomone, veislių akcentavimas yra prasmingas; tokiu būdu vyks didesnė informacijos sklaida.

J. Vaiškūnas ir R. Paukštytė-Šaknienė pastebėjo, kad vienur nurodoma, kad reiškinys yra „tradicinis“, kitur ne. Reikėtų suvienodinti.

P. Kalniaus ir D. Urbanavičienės nuomone, geriau visur pabrėžti, kad kalbama apie tradicinius reiškinius.

R. Paukštytė-Šaknienė atkreipė dėmesį, kad jau *a priori* buvo pabrėžta, kad kalbama apie iš kartos į kartą perduodamus reiškinius.

D. Urbanavičienė pasiūlė dėl apibūdinimo „tradicinis“ kartojimo prie kiekvieno reiškinio pamąstyti ir susiderinti el. paštu.

R. Žarskienė pasiūlė kaip atskirą punktą išskirti liaudiškąjį pamaldumą.

D. Senvaitytė, V. Jocys ir R. Paukštytė-Šaknienė pritarė šiai minčiai.

D. Urbanavičienė priminė, kad per susirašinęjimą prieš posėdį buvo paaiškinta, jog liaudiškasis pamaldumas apima ne tik krikščionišką pamaldumą.

D. Senvaitytė patikino, kad ne tik krikščionišką.

D. Urbanavičienės nuomone, pasaulėžiūra apima pamaldumą kaip ir kitus šalia įrašytus reiškinius.

J. Vaiškūnas atkreipė dėmesį, kad liaudiškasis pamaldumas reiškiasi per daugelį išskirtų formų: šeimos santykius, folklorą, šventes, apeigas ir t.t. Visa etninė kultūra yra persmelkta religingumo. Ar verta jį išskirti kaip atskirą?

R. Žarskienė pastebėjo, kad tai yra atskiras pjūvis. Ir papročiai reiškiasi per daugelį išskirtų formų, tačiau jie vis tiek yra išryškinti atskiroje eilutėje šalia švenčių ir apeigų.

P. Kalnius pritarė, kad liaudišką pamaldumą galima išskirti kaip atskirą praktiką. Visa kita yra daug siauriau.

D. Senvaitytė pastebėjo, kad šio termino nereikėtų bijoti, jis itin svarbus paaiškinant daugelį etninės kultūros reiškinių.

L. Sungailienė pasiūlė išskirti vienoje eilutėje žiniją ir pasaulėžiūrą, o liaudiškajam pamaldumui skirti atskirą eilutę.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad terminas „žinija“ nelabai dera vienoje eilutėje su pasaulėžiūra, nes žinija be kita ko apima technologijų išmanymą, liaudiškas mokslo, medicinos žinias ir pan. Pasaulėžiūra yra daug platesnis terminas. Ji pasiūlė balsuoti, pasirenkant vieną iš šių dviejų variantų: a) **pasaulėžiūra** ir su ja susiję tradiciniai simboliai, vaizdiniai, mitologija, liaudiškas pamaldumas, maginės praktikos, pranašavimai ir būrimai, prietarai; 2) **liaudiškas pamaldumas ir pasaulėžiūra** - su jais susiję tradiciniai simboliai, vaizdiniai, mitologija, maginės praktikos, pranašavimai ir būrimai, prietarai.

Už pirmąjį variantą balsavo 4.

Už antrąjį – 9.

Susilaikė – 2.

Toliau aptariant anketos rezultatus D. Urbanavičienė pastebėjo, kad didžioji dauguma atsakiusių į anketą mano, jog etninė kultūra prasideda nuo priešistorinių laikų, šiek tiek mažiau –

nuo pirmųjų užrašymų šaltiniuose. Beveik visi mano, kad ji tęsiasi iki dabarties. Kai kas pritarė, kad skirtingos etninės kultūros raiškos formos pasižymi skirtingai apibrėžiamu tradicijos susiformavimo datavimu.

Aptariant klausimą, kokių socialinių sluoksnių kultūrą apima etninė kultūra, D. Urbanavičienė pastebėjo, kad didelė dalis sutinka, jog tai visos tautos, įvairių socialinių sluoksnių, kaimo ir miesto kultūra. Nemenka dalis mano, kad tai įvairių tautų, gyvenančių šalyje, kultūra, tačiau atkreiptas dėmesys, kad kiekviena šalyje gyvenanti tauta turi savo atskirą etninę kultūrą. Tik vienas respondentas teigia, kad etninė kultūra yra tik kaimo kultūra.

Analizuojant pirminės ir antrinės egzistencijos etninėje kultūroje išskyrimą, R. Paukštytė-Šaknienė paklausė, ar yra aiškūs kanonai, pagal kuriuos būtų įmanoma etninę kultūrą šitaip suskirstyti.

D. Senvaitytės nuomone, šis skirstymas etninės kultūros apibrėžimą komplikuoja, nes vartojamos specifinės sąvokos. Ji pasiūlė verčiau kalbėti tiesiog apie „autentišką (gyvą) tradicinę kultūrą“ ir modifikuotą tradiciją (ar panašiai). Nors šios sąvokos irgi diskutuotinos, bet vistiek būtų aiškiau, apie ką kalbama. Geriausia apskritai būtų tiesiog teigti, kad prioritetas teikiamas „tradicinei lietuvių kultūrai“, o ne jos modernioms formoms.

D. Urbanavičienė atkreipė dėmesį, kad mokslininkai pirminę tradiciją įvardija kaip natūraliai - be specialaus įsikišimo ir reguliavimo - susiformavusią bendruomenės viduje. Tai autentiška tradicija, kuri skiriasi nuo organizuoto kultūrinio judėjimo, siekiančio puoselėti atrinktus pirminės tradicijos elementus. Ji pateikė Norvegijos pavyzdį, kur visų pirma atsiremiamas į autentišką folkloro sluoksnį; būtent su juo turi susipažinti studentai ir kiti asmenys norėdami tradicinę kultūrą plėtoti šiandien, visuomenėje, kurioje tradicija jau yra nutrūkusi.

R. Paukštytė-Šaknienė paklausė, kaip nustatyti, kiek autentikos yra šių laikų tradicijose. Kaip atpažinti autentišką?

G. Šapranauskaitės nuomone, tai labai sunku nustatyti.

R. Žarskienė pastebėjo, kad Europos etnomuzikologų seminare (ESEM) bet koks dainavimas iš esmės laikomas autentišku. Norvegai gal labiau remiasi kaimo kultūra. ESEMe tyrinėjama viskas, (ir šiuolaikiniai miesto kultūros muzikiniai reiškiniai), tad termino „autentika“ stengiamasi apskritai nevartoti.

D. Urbanavičienė atkreipė dėmesį, kad tautinio produkto sertifikavimas atsiremia būtent į sampratą, kad tam tikros technologijos, gaminiai, žinios yra autentiška tradicija. Tik autentiškumo kriterijų atitinkantiems gaminiams suteikiamas A kategorijos sertifikatas.

J. Rudzinsko teigimu, tai yra konvencionalus dalykas.

R. Paukštytė-Šaknienė pastebėjo, kad ir Tautinio paveldo komisijoje dėl to nuolatos diskutuojama. Tai rodo, kad iš tiesų autentiškumas yra kvestionuojama kategorija.

D. Urbanavičienė pateikė pavyzdį iš Tradicinių šokių klubo – tradicinių šokių puoselėjimas ima nykti: net nepažįstant pamatinės tradicijos, iš karto puolama kurti kažką naujo, o taip galima labai greitai nusivažiuoti. D. Urbanavičienės nuomone, geras pavyzdys yra Vengrija, kur pirminė tradicija yra labai saugoma ir gerbiama, kiekvienas privalo pirmiausia ją įsisavinti. Norvegijoje nuo pirminės tradicijos per pirmąją tradicinių šokių gaivinimo bangą buvo nutolta, po to vėl sugrįžta. Autentika visgi turėtų būti etninės kultūros pagrindas, į kurį reikėtų atsiremti siekiant etninės kultūros plėtros.

V. Jocio manymu, gal geresni pavadinimai yra pirminė tradicija ir antrinė tradicija. Tai yra fiksuota laike. Čia reikia susitarti tik dėl terminų.

D. Senvaitytė pritarė, kad terminas „pirminė tradicija“ yra geresnis nei „pirminė egzistencija“.

D. Urbanavičienė pritarė, kad terminas „pirminė tradicija“ yra geresnis nei „pirminė egzistencija“. Ji papildė, kad pirminės tradicijos skiriamasis bruožas – socialinė funkcija, veiksmo atlikimas sau, o ne scenai. Dabar egzistuojantys įvairūs klubai bando grįžti prie socialinės funkcijos. Jos nuomone, kai autentiška tradicija reprezentuojama ant scenos, tuomet socialinė funkcija prarandama, tai nėra visai tapatu tradicijai. Ji iškėlė klausimą, ar galima etninės kultūros reiškiniu vadinti autorinę kūrybą, kurioje tėra tik įterpta tradicinių elementų, bet jie nesudaro tos kūrybos pagrindo.

J. Vaiškūno teigimu, tuos dalykus reikia atskirti. Ir reikia pasakyti, kad LKT Etninės kultūros programoje prioritetas turi būti pirminės tradicijos dalykai.

N. Balčiūnienė pastebėjo, kad jai nejauku, kai autentiškus reiškinius norima priskirti antrinei tradicijai. Jos nuomone, turi būti pripažįstama, kad pirminė egzistencija yra autentiška ir kad tai yra etninės kultūros pagrindas, kurį reikia labiausiai saugoti. O antrinis sluoksnis – tai išvestinis, išmoktas per mokytojus ir t.t.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad šis klausimas apskritai buvo iškeltas dėl to, kad LKT Etninės kultūros programoje daugiausiai balų gavo gerokai nuo pirminės tradicijos nutolę projektai, pavyzdžiui, Liepaičių choras, rengiantis sutartinių su Afrikos būgnais projektą, nors šio choro kompetencija etninės kultūros srityje nežinoma. Vadinasi, pirminės tradicijos išmanymas yra laikomas visiškai nesvarbiu, bet *world music* projektas pats savaime jiems yra patrauklesnis ir dėl to vertinamas palankiai.

J. Vaiškūnas pastebėjo, kad tai priklauso nuo LKT prioritetų – jei jų prioritetas modernūs reiškiniai, tai ir finansuojami tokie projektai. Jo nuomone, čia sąvokos nėra svarbios. Čia svarbios vertybės.

D. Urbanavičienė priminė, kad pagal su LKT suderintą planą projektų vertinimo kriterijų klausimas bus svarstomas vėliau. Ji pasiūlė etninės kultūros santykio su profesionaliuoju menu ir

mėgėjų menu klausimą palikti kitam kartui. Pažadėjo, posėdyje išsiaiškintus dalykus apibendrinti ir atsiųsti galutiniam susiderinimui el. paštu.

NUTARTA:

1. Pagal posėdyje išsakytas pastabas pakoreguotą etninės kultūros formų klasifikaciją atsiųsti susiderinimui el. paštu;
2. Tarp etninės kultūros formų išskirti tokią kaip „*liaudiškas pamaldumas ir pasaulėžiūra*“ - su jais susiję tradiciniai simboliai, vaizdiniai, mitologija, maginės praktikos, pranašavimai ir būrimai, prietarai“;
3. Pabrėžti, kad vertingiausias etninės kultūros sluoksnis yra pirminė tradicija, kuria remiantis turėtų būti formuojama antrinė tradicija.

4. SVARSTYTA. EKG 2019 m. veiklos ataskaita.

D. Urbanavičienė pristatė naują Vyriausybės patvirtintą formą, pagal kurią rengiama EKG metinė ataskaita. Aptarė pagrindinius 2019 m. EKG vykdytos veiklos punktus. D. Urbanavičienė informavo, kad EKG metinė veikla apibendrinama įprastinėje lentelėje surašant suplanuotus ir įgyvendintus darbus, tačiau ta lentelė tėra parengiamoji - skiriama savo reikmėms. Į ataskaitą pateks tik apibendrinimai, svarbiausi dalykai.

EKG vyr. specialistas T. Kulešius išdėstė pagrindines EKG veiklos kryptis 2019 metais, atsiskleidžiančias analizuojant EKG susirašinėjamą su valstybinėmis įstaigomis.

A. Daraškevičienė priminė pagrindinius EKG organizuotus renginius.

NUTARTA. 2019 m. EKG ataskaitos projektą pateikti galutiniam Tarybos vertinimui el. paštu.

Posėdžio pirmininkė

Dalia Urbanavičienė

Posėdžio sekretorė

Audronė Daraškevičienė